

Yashil IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

2024

No 2

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

74-91 xalqaro daraja
ISSN: 2992-8982

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Elektron nashr. 598 sahifa.

E'lon qilishga 2024-yil 29-fevralda ruxsat etildi.

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, t.f.d., prof., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, i.f.d., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri o'rinbosari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, i.f.d., prof., O'zR Oliy Majlisi qonunchilik palatasi deputati
Axmedov Sayfullo Normatovich i.f.n., professor, MIM akademiyasi rektori
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, i.f.d., prof., TDIU YoMMMIB birinchi prorektori
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, i.f.d., prof., TDIU Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, i.f.d., prof., "O'IRIAM" ilmiy tadqiqot markazi direktori – prorektor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, i.f.d., TMI professori
Samadov Asqarjon Nishonovich, i.f.n., TDIU professori
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, t.f.d., Rossiya xalqlar do'stligi universiteti professori
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, i.f.d., prof., Xalqaro "Nordik" universiteti rektori
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, f.f.d., TDIU professori
Axmedov Ikrom Akramovich, i.f.d. TDIU professori
Po'latov Baxtiyor Alimovich, t.f.d., profesor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, i.f.d., TDIU professori
Isakov Janabay Yakubbayevich, i.f.d., TDIU professori
Musyeva Shoira Azimovna, SamDu IS instituti professori
Axmedov Javohir Jamolovich, i.f.f.d., "El-yurt umidi" jamg'armasi ijrochi direktori o'rinbosari
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, t.f.f.d., TAQU katta o'qituvchisi
Xalikov Suyun Ravshanovich, i. f. n., TDAU dotsenti
Kamilova Iroda Xusniddinovna, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Rustamov Ilhomiddin, f.f.n., Farg'ona davlat universiteti dotsenti
Fayziyev Oybek Raximovich, i.f.f.d. (PhD), Alfraganus universiteti dotsenti
Sevil Piriyeva Karaman, PhD, Turkiya Anqara universiteti doktoranti
Mirzaliyev Sanjar Maxamatjon o'g'li, TDIU mustaqil tadqiqotchisi
Utayev Uktam Choriyevich, O'zR Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farxod, O'zR Bosh prokuraturasi iqtisodiy jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti bo'limi boshlig'i
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, TDIU katta o'qituvchisi

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, i.f.d, TDIU dotsenti
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, i.f.d., TMI dotsenti
Babayeva Zuhra Yuldashevna, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

MUNDARIJA

Ilm-fanga baxshida umr Baxtiyor Islamov	8
Kichik biznesni rivojlantirishda “yashil” iqtisodiyotni keng tatbiq qilishning ahamiyati Gulnora Abdurahmonova Kalandarovna, Sanjar Baxodirovich G’oipnazarov	10
Brand Capital as a Determinant of Institutional Prestige and Student Choice in the Higher Education System ... Zufarova Nozima Gulamiddinovna	16
Inson va atrof-muhit dialektikasi: nomutanosiblik ko’rsatkichlari va ekologik muammolar Butaboyev Maxammadjon Tuychiyevich, Maxmudov Nosir Maxmudovich	24
Yashil budjetlashtirish va uni O’zbekistonda joriy etish istiqbollari Meyliev Obid Raxmatullayevich, Gofurova Kamola Xayrulla qizi	30
Iqtisodiyotda ta’lim va fan integratsiyasining asosiy yo’nalishlari Yormatov Ilmidin Toshmatovich	35
Transport vositalari va yo’llar turizm transport infratuzilmasini rivojlantirishning muhim omilidir Agzamov Shaxboz Akmalovich	39
Bank xizmatlarini raqamlashtirish orqali samaradorligini oshirish A. X. Salamov	44
Biznes-reja baliqchilik xo’jaligi rivojlanishi uchun asos sifatida Dosmurotova Shaxista Kengashovna	48
Mamlakatning investitsiyaviy jozibadorligi va uning lizing munosabatlari rivojlanishi bilan bog’liqligi Axmediyeva Aliya Toxtarovna	55
Turizmni rivojlantirish imkoniyatlari Ziyadullayev Ilhom Narkabilovich	63
Tijorat banklari depozit operatsiyalari samaradorligini oshirish muammolari va ularni bartaraf etish yo’llari Shamsiyev Nodir Muratovich	67
Hududlarni rivojlantirishda xorijiy investitsiyalarning samaradorligini oshirish masalalari Shagazatov Oybek bahodirovich	72
Hududlar biznes muhitini rivojlantirish va samarali boshqarish yo’nalishlari Davlatov Sanjar Abdimannonovich	76
Ijtimoiy rivojlanish xulq-atvor paradigmasida yoshlarning tadbirkorlik faoliyatini tartibga solishning nazariy asoslari Mirzatov Baxtiyor Toxirovich	80
Korxonalar innovatsion faoliyatida raqamli transformsiyaning muhim yo’nalishlari Yuldasheva Kamola Miraliyevna	84
O’zbekistonda agroturizmni rivojlantirishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmini takomillashtirish (Buxoro viloyati misolida) Yoriyeva Farangiz Murodillayevna	89
Innovatsion tadbirkorlik muhitini kompleks baholashda xalqaro tashkilotlar tajribasi Nazarova Umida Avazovna	94
Turizm faoliyatini davlat tomonidan tartibga solish samaradorligini oshirishning ayrim usullari Mirzaxodjayev Alisher Botirovich	98
Globallashtirish sharoitida transchegaraviy suv resurslardan samarali foydalanishni boshqirish Mirzayev Musurmon Umidullayevich	103
Surxondaro viloyati iqtisodiyotida kichik biznes va tadbirkorlikning o’rni va ahamiyati Fayziyeva Aziza Azamat qizi	108
Ta’lim muassasalarida xarajatlarni moliyaviy nazorat etishning samaradorligi tahlili Eshonqulov Davlatjon Rajabboyevich	113
Ta’minot zanjirini boshqarishda transport logistikasi usullarini takomillashtirish Zoxidova Nazokat Berdimurot qizi	119
Blokcheyn texnologiyasida xavfsizlik masalalari Mamadiyarov Zokir Toshtemirovich	123
Развитие цифровой трансформации банковского сектора Республики Узбекистан Абдурахманова Матлуба Махамдаминовна	129

Asosiy fondlarni hisoblash va baholash usullarini takomillashtirish istiqbollari.....	135
Rixsimbayev Odiljon Qobiljonovich	
Marketingda tovar harakati tizimini optimallashtirish va modellashtirish	141
Sherzod Xolmurodovich Pardayev, Kamola Abdujabborovna Pardayeva	
Iqtisodiy rivojlanish uchun strategik taqsimlash strategiyalari:	
Investitsion Fond Portfellarning qiyosiy tahlili.....	148
Sultonboeva Munira bahodirovna	
Soliq munosabatlarining ijtimoiy-iqtisodiy ahamiyati: ilmiy-nazariy qarashlar.....	154
Axrorov Zarif Oripovich, Saidmurodov Feruz Sodiqjon o'g'li	
Взаимосвязь инвестиционной стратегии с оценкой эффективности инвестиционного проекта	159
С. С. Алиева, А. Назаров	
Erkin iqtisodiy zonalarining faoliyati va boshqaruv mexanizmini takomillashtirish.....	167
Sheraliyeva Saida Azatovna	
Xizmat safari xarajatlari hisobining huquqiy asoslari	170
Ergashev Sarvar Xudoynazarovich	
Инклюзивное образование и его особенности.....	175
Зайнутдинова Умида Джалоловна	
Jismoniy shaxslarning mol-mulk va yer soliqlarini hisoblash va undirish samaradorligini oshirish yo'llari.....	179
Qurbonov Muxiddin Abdullayevich	
Mamlakatda soliq qarzdorligi vujudga kelishining asosiy sabablari va ularni qisqartirish yo'llari.....	184
Hakimov Ulug'bek Furqat o'g'li	
Mulk qiymatini baholash tushunchasi, baholash obyektlari, baholanadigan qiymat turlari.....	188
Izbosarov Boburjon Bahriddinovich, Yoqubboyev Ilhomjon G'ulomjon o'g'li	
O'zbekistonda sug'urta xizmatlarining zamonaviy transformatsiyasi.....	193
G. Adilova	
Biznes subyektlarida samaradorlik masalalarini o'yinlar nazariyasi usuli bilan baholash.....	197
Mardiyev Nurali	
Yengil sanoatda "lean production" konsepsiyasini tatbiq etishning amaliy jihatlar.....	203
Yaxyayeva Inobat Karimovna	
Soliq salohiyatini baholash usullari va ularning tadbirkorlik subyektlari faoliyatiga ta'siri tahlili	207
Borotov Sharofiddin Jumaqul o'g'li	
Ko'chmas mulk bozorini baholashning institutsional asoslari	213
Ishonqulov Nizamjon Fayzullayevich	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida turizm xizmatlarini rivojlantirishning asosiy yo'nalishlari.....	221
Amriyeva Shaxzoda Shuxratovna	
O'zbekistonning bank-moliya tizimi hamda unda Islom moliyasi	
instrumentlarini jalb etishdagi joriy tendensiyalar	226
Eshimov Alisher Dasmurodovich	
Tashqi savdoda notarif usullarni qo'llashning iqtisodiy oqibatlarini aniqlash	
metodologiyasi (rivojlangan davlatlar tajribasi).....	234
Norqobilov Akobir Iso o'g'li	
Reklama xizmatlari va uning subyektlar samaradorligini oshirishdagi imkoniyatlari.....	240
Rabbimov Elbek Abdulloyevich	
Ijtimoiy siyosatni amalga oshirishda sog'liqni saqlash tizimini moliyalashtirish asoslari	245
Imonqulov Nuriddin Qo'shmon o'g'li	
Tijorat banklari biznes ekotizimini rivojlantirishning nazariy asoslari.....	250
Shoymardonov Orziqul Jo'ra o'g'li	
Majburiy tibbiy sug'urtaning vujudga kelishi va o'ziga xos xususiyatlari.....	256
Kenjayev Soxib Sayfiyevich	
O'zbekiston Respublikasida zamonaviy soliq ma'murchiligini joriy etish orqali budjet-soliq siyosati	
samaradorligini yanada oshirish.....	260
Yuldasheva Shaxnoza Xojiakbar qizi	
Jahon iqtisodiyotining barqaror rivojlanishida derivativlar bozorining roli	266
Shokirov Mirkamol Mirolim o'g'li	
Boshqaruv hisobida mas'uliyat markazlarini tashkil etish masalalari.....	274
Sobirov Otabek Olimjonovich	

Davlat moliyasini boshqarishda moliyaviy nazorat usullaridan samarali foydalanish yo'llari	277
Kultayev Farxod Shavkatovich	
Tijorat banklari foydasi va rentabillik ko'rsatkichlariga ta'sir etuvchi omillar tahlilini takomillashtirish	281
Normo'minov Temurbek Sheraliyevich	
O'zbekiston Respublikasida tijorat banklari aktivlar sifatini oshirish yo'llari	284
To'ychiyev Otabek Shamshiyevich	
Venchur kapitalining mohiyati va O'zbekistonda venchur tizimini rivojlantirishning institutsional asoslari.....	288
Tadjibayeva Nigora Gulomjonovna	
Innovatsiyalar: zamonaviy iqtisodiyot uchun innovatsion faoliyatni qo'llab-quvvatlash zarurati.....	293
Malikova Dilrabo Muminovna, Tursunov Jahongir Ulug'bek o'g'li	
Budjet daromadlarining shakllanishida egri soliqlarning ta'sirini ko'p omilli ekonometrik modellashtrishda tahlil qilish.....	297
Abdunazarova Shahnoza Norqo'chqor qizi	
Aksiyadorlik jamiyatlarida investitsion jozibadorlikni oshirish yo'llari	302
Abdullayev Boburjon Akbaraliyevich	
Barcha tadbirkorlik subyektlariga teng raqobat sharoitini yaratishda soliq imtiyozlarining o'rni	306
Akbarov Akmalxon Akrom o'g'li	
Hisob siyosati va unda biologik aktivlar hisobini yoritib berish tartibini takomillashtirish	310
Mirzayeva Nargiza Batirovna	
Talabalarning oilali bo'lishiga ta'sir etuvchi omillarga iqtisodiy baholashda yangicha yondashuv.....	314
O. U. Shomurodov, A. A. Suyarov, Z. U. Uroqov, J. S. Urazov, A. T. Ablahatov	
Ways to Use the Experience of Foreign Countries in Creating a Beneficial Business Environment for Entrepreneurship And Improving Taxation	319
Mukhlisa Ikramova	
Aholi turmush darajasini oshirishda moliyaviy savodxonlikning o'rni va iqtisodiy rivojlanishga ta'siri	325
Yusupov Muhammadali Soxib o'g'li, J.D. Xojiyev	
Temir yo'l sanoat korxonalarida ijtimoiy-mehnat munosabatlarini boshqarish bo'yicha xorijiy tajriba.....	329
Kadirova Sharofat Amonovna	
Механизм внедрения аутсорсинговой деятельности в АО “Ўзтемирйўлийўловчи”	332
Н. Э. Кахарава	
Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni yanada rivojlantirish investitsiyalarni jalb qilishda xorijiy mamlakatlar tajribasi	337
Sharipov Bobur Anvar o'g'li	
“STEKLOPLASTIK” MJCHning bozordagi strategik holatini tahlil qilish	342
Musyeva Shoira Azimovna	
Agrar sektorda ekologik toza mahsulotlarni ishlab chiqarishning nazariy masalalari	348
M. Sh. Nazarova, Z. S. Kazakova	
Methodological Foundations of Bank Lending and Classification of Factors Affecting the Features of Obtaining Loans.....	353
Raxmanova Laylo bahodirovna, A. Karimova	
Agrosanoat klasterlarda tovar-moddiy zaxiralar samaradorligini KPI orqali baholash uslubiyati.....	357
Toshpo'latov Azizbek Shermuxamadovich	
Faol tadbirkorlar faoliyatida kambag'al oilalarni iqtisodiy-ijtimoiy holatini yaxshilash imkoniyatlari.....	362
Salamov Ibrohim, Nazarova Maryam Sharifovna, Kazakova Zulayxo Saloxiddinovna, Jonibekov Faxriddin Beknazarovich, Kudratov Rizo Turdibayevich, Ulmasova Oygul Baxtiyorovna, Xamdama Nasiba Ablakulovna, Xudayberdiyeva Ma'rifat Umarovna	
Xo'jalik yurituvchi subyektlar strategiyasi tahlilining o'ziga xos xususiyatlari	369
Tursunova Shaxnoza Farxod qizi	
Процессы цифровизации АО “Hududgazta'minot”	373
Хусанов Кахрамон Нишонович	
O'zbekistonda aholi turmush darajasini oshirish yo'llari.....	378
Abdullayeva Madina Kamilovna, Eldorbekov G'ofurbek Iskandarbek o'g'li	
Aholi farovonligini oshirishda tadbirkorlik subyektlari uchun kredit tizimini takomillashtirish mexanizmi.....	381
Bobayev Isroiljon Abdinabiyeich	
Mamlakatga jalb qilingan xorijiy kapitalning tovarlar va xizmatlar importi salohiyatiga ta'sirini ekonometrik modellar bilan baholash.....	386
Saydullayev Azamat Jo'raqul o'g'li	

O'zbekistonda bank xizmatlari raqobatbardoshligini baholash mazmuni va o'ziga xos xususiyatlari.....	394
Sh. Madraimov	
Kapital bozorida sug'urta kompaniyalar institutsional investor sifatida	397
Xasanova Lola Mamasharifovna	
Yangi O'zbekiston strategiyasida institutsional islohotlarni yanada chuqurlashtirish va ko'p funksiyali raqamlashtirishning ilmiy asoslari	400
B. B. Berkinov	
O'zbekiston Respublikasi tijorat banklari orqali jinoiy yo'l bilan olingan daromadlarni legallashtirish mexanizmlari.....	409
G'afurov Umidjon Bahodir o'g'li	
Rivojlangan mamlakatlarda keksa fuqarolarning bandligini oshirish kam ta'minlangan aholi qatlamini qo'llab-quvvatlash usuli sifatida (Yaponiya tajribasi misolida).....	413
Karimov Bekzodjon Ilxomovich	
Tashqi savdoni oshirishda boj-tarif siyosatini takomillashtirish mexanizmlari	420
Pardayev Ilhomjon G'ulomjon o'g'li	
Финансы или корпоративные финансы	426
Уринов Бобур Насиллоевич	
In Ensuring Economic Development in the Country Green Economy and its Features	432
Akhunova Shakhistakhon Nomonjanovna, Abdusattorova Mokhirabonu Abdugoppor kizi	
Tijorat banklarining investitsiya faoliyatini rivojlantirish yo'nalishlari	437
Jo'rayev O'ktam Panji o'g'li	
Сокращение уровня бедности в Узбекистане.....	443
Амирджанова Ситора Суннат кизи	
Paxtachilik sohasida ishlab chiqarish jarayonlari samaradorligini oshirishning innovatsion yechimlari va uning foydaga ta'sirini baholash	448
S. B. Inoyatov	
Tijorat banklarida muammoli kreditlar bilan ishlash amaliyotidagi muammolar va ularni barataraf etish yo'llari	453
Maxmudov Rahimjon Hamid o'g'li	
Mahalliy budjet daromadlarining nazariy va ilmiy asoslari	460
O'lokulova Feruza Mansurovna	
Kambag'allikni qisqartirish – aholi turmush farovonligini ta'minlashning muhim omili	463
Usmanov Baxodir Baxtiyorovich	
Raqamli marketingni rivojlantirish zaruriyati	469
Xalmuxamedova Zebaxon Babaxanovna	
Tijorat banklari o'rtasidagi raqobatni rivojlantirish orqali fond bozorida aksiyalar narxini barqarorligini ta'minlash istiqbollari	473
M. Yuldosheva	
Konchilik sanoati korxonalarida innovatsion faoliyatni rivojlantirish mexanizmlarining ilmiy-nazariy asoslari	480
Kurbanova Mehriniso Nematjanovna	
O'zbekistonda banklar moliyaviy xizmatlari va ular sifatining amaldagi holati tahlili	487
Mirzayev Mirza Abdullayevich	
Oliy ta'lim muassasalarining iqtisodiy samaradorlikning raqobatbardoshligini institutsional tahlil qilish mexanizmi.....	492
Saydullayeva Saodat Abdumajidovna	
Integrasiya sharoitida to'qimachilik sanoatining rivojlanishi	499
Ziyayeva Muhtasar Mansurdjanovna	
Auditorlik tekshiruvini tashkil etish va o'tkazish jarayonlarini takomillashtirish	503
Karamatova Noiba Husnitdinovna	
Davlatning iqtisodiy xavfsizligini ta'minlashning nazariy jihatlarini	510
Mamatov Mamajan Axmadjonovich	
Экономическое сознание и экономическое мышление: теоретический анализ.....	517
Пардаев Мамаюнус Каршибаевич, Мухаммедов Мурод Мухаммедович	
O'zbekiston respublikasi tijorat banklari tomonidan qurilish korxonalarini kreditlashni takomillashtirish yo'llari	522
Sultanov Baxram Begdullayevich	

Роль искусственного интеллекта в современных технологиях медиаобразования в высших учебных заведениях.....	526
Самигова Гуландом Абдужаббаровна	
Talabalarga moliyaviy yordam dasturlari va ularning ta'lim sifatiga ta'siri	534
Mirzayeva Muhlisa Ubaydullo qizi	
Mintaqaviy investitsion jozibadorlik va investitsion siyosat: nazariy talqin	539
Muminov Akmal Tulkunovich	
Mamlakatni ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyotida oliy ta'lim tizimining ta'siri	543
Nasimov Adiz Azamat o'g'li, Baxtiyorova Jasmina Jasurovna, Axrorov Zarif Oripovich	
Respublikada fermer xo'jaliklarga xizmat ko'rsatishni rivojlantirish va agroxizmatlar bozorini davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash imkoniyatlari	548
Shukurov Ilxom Safarboyevich	
Turli mamlakatlarda oliy ta'limni moliyalashtirish yo'llari	555
Umarova Moxigul Maxmayunus qizi	
Dehqonchilikni innovatsion asosda rivojlantirishning xorijiy tajribasi	560
Yuldashev G'iyos Turabekovich	
Tijorat bank xizmat turlarini islomiy bank xizmatlari orqali rivojlantirish istiqbollari	564
Bayjanova Gozsal Sarsengaliyevna	
Qishloq xo'jaligi mahsulotini baholash va hisobga olishning uslubiy jihatlarini takomillashtirish	570
Boltayev Abror Sayitmuradovich	
Секреты интересного урока в начальной школе	577
Гараева Олеся Владимировна	
Iqtisodiyotni barqaror rivojlanishda yashil iqtisodiyotning o'rni	580
Ibragimova Gulchehra Toxirovna	
Mahsulot va xizmatlarni raqamli transformatsiyasini amalga oshirish algoritmi	584
Kucharov Abrorjon Sobirjanovich, Bobojonov Azizjon Babaxanovich, Abdurakhmonov Abdumalik Abdurashidovich	
O'zbekiston Respublikasining soliq tizimi mamlakatda yashirin iqtisodiyot ulushini qisqartirish vositasi sifatida	591
Nabiyev Feruz Nurmurodovich	

AKSIYADORLIK JAMIYATLARIDA INVESTITSION JOZIBADORLIKNI OSHIRISH YO'LLARI

Abdullayev Boburjon Akbaralievich

O'zbekiston Respublikasi Bank-moliya akademiyasi magistranti

Annotatsiya: Ushbu tadqiqot O'zbekistonda aksiyadorlik jamiyatlarining investitsion jozibadorligini oshirish usullarini o'rgatadi. Adabiyotlarni ko'rib chiqish va xalqaro amaliy tadqiqotlarni o'z ichiga olgan kompleks yondashuvdan foydalangan holda asosiy muammolar aniqlandi. Natijalar korporativ boshqaruv, moliyaviy shaffoflik va me'yoriy-huquqiy bazani takomillashtirish muhimligini ta'kidlaydi. Maqolada O'zbekistonning iqtisodiy o'sishini qo'llab-quvvatlash va turli investorlarni jalb qilish maqsadida investitsiya jozibadorligini oshirish bo'yicha takliflar berilgan.

Kalit so'zlar: investitsion jozibadorlik, aksiyadorlik jamiyatlari, korporativ boshqaruv, moliyaviy shaffoflik, tartibga solishni takomillashtirish.

Abstract: This study explores methods to increase investment attractiveness in Uzbekistan's joint-stock companies. Utilizing a mixed-methods approach, including literature review and international case studies, key challenges are identified. Findings emphasize the importance of corporate governance, financial transparency, and regulatory improvements. The article proposes recommendations to enhance investment appeal, aiming to support Uzbekistan's economic growth and attract diverse investors.

Key words: investment attractiveness, joint-stock companies, corporate governance, financial transparency, regulatory improvement.

Аннотация: Данное исследование изучает методы повышения инвестиционной привлекательности акционерных обществ Узбекистана. Используя комплексный подход, включая обзор литературы и международные кейс-стади, были выявлены ключевые проблемы. Результаты подчеркивают важность корпоративного управления, финансовой прозрачности и улучшения регуляторной базы. В статье предложены рекомендации по усилению инвестиционной привлекательности с целью поддержки экономического роста Узбекистана и привлечения разнообразных инвесторов.

Ключевые слова: инвестиционная привлекательность, акционерные общества, корпоративное управление, финансовая прозрачность, улучшение регуляции.

KIRISH

O'zbekistonning jadal rivojlanayotgan iqtisodiy strukturasi aksiyadorlik jamiyatlari mamlakatimiz iqtisodiyotini yanada dinamik va bozorga yo'naltirilgan sari intilishda yetakchi o'rinni egallab turibdi. Muhim tijorat tashabbuslarini amalga oshirish uchun keng aksiyadorlar bazasidan resurslarni birlashtirgan ushbu korxonalar iqtisodiy o'sish, innovatsiyalar va raqobatbardoshlikni oshirishda muhim rol o'ynaydi. Biroq O'zbekistondagi ko'plab aksiyadorlik jamiyatlari o'zlarining salohiyatiga qaramay, o'zlarining kengayishi va faoliyat maqsadlariga erishish uchun zarur bo'lgan investitsiyalarni jalb qilishda jiddiy muammolarga duch kelishmoqda. Buning sabablari ko'p tomonlama bo'lib, korporativ boshqaruv, moliyaviy shaffoflik, bozor tushunchalari va kengroq tartibga solish va iqtisodiy muhit bilan bog'liq muammolarni qamrab oladi.

Investitsion jozibadorlik tushunchasi nafaqat kapitalni ta'minlash hamda bu barqaror investor qiziqishi va ishonchini ta'minlash uchun qulay bo'lgan biznes muhitini rivojlantirish hamdir. O'zbekistondagi aksiyadorlik jamiyatlari uchun bu ularning mahalliy va xalqaro investorlar uchun jozibadorligiga ta'sir qiluvchi ichki va tashqi omillarning murakkab majmuasini yo'naltirishni anglatadi. Bir tomondan, korporativ boshqaruv, moliyaviy hisobot va strategik rejalashtirish bilan bog'liq amaliyotlar hal qiluvchi rol o'ynaydi. Ikkinchi tomondan, tartibga solish strukturasi, iqtisodiy siyosat va bozor dinamikasi investitsiya qarorlariga sezilarli ta'sir ko'rsatadi.

O'zbekistonning iqtisodiy tizimida aksiyadorlik jamiyatlarining strategik ahamiyatini inobatga olgan holda, ularning investitsiya jozibadorligini oshirishga qaratilgan strategiyalarni o'rganish va amalga oshirish zarur.

rati tug'iladi. Ushbu maqola O'zbekiston aksiyadorlik jamiyatlari o'rtasida investitsiya jozibadorligining hozirgi holatini yoritishga, ularning investitsiyalarni jalb qilish imkoniyatlariga to'sqinlik qilayotgan asosiy muammolar va to'siqlarni aniqlashga qaratilgan. Aksiyadorlik jamiyatini sarmoyadorlar uchun jozibador qilishning muhim jihatlari o'rganish va O'zbekistonning iqtisodiy o'tish davrining o'ziga xos kontekstini tushunish orqali ushbu maqola rivojlanayotgan bozorlarda iqtisodiy rivojlanish va korporativ boshqaruv bo'yicha davom etayotgan munozaralarga hissa qo'shadi.

ADABIYOT SHARHI

Aksiyadorlik jamiyatlarining investitsion jozibadorligini oshirishga oid adabiyotlarda, xususan, O'zbekiston sharoitida bir qancha muhim omillar muhimligi ta'kidlangan: samarali korporativ boshqaruv, davlat mulkini tarkibiy o'zgartirish va sanoat tarmoqlarida nazorat tizimini modernizatsiya qilish. Mamlakatimiz iqtisodiyotiga, xususan aksiyadorlik jamiyatlari faoliyatiga investitsiyalarni jalb qilish, investitsion jozibadorlikni oshirish, aksiyadorlik jamiyatlari tomonidan investitsiya jalb qilishda qimmatli qog'ozlar emissiya qilish holati kabi masalalar bugungi kunga qadar qator iqtisodchi olimlar tomonidan o'ziga xos tarzda o'rganilib kelinmoqda. Investitsion jozibadorlikni oshirish yo'llari, tijorat banklari tomonidan joylashtirilayotgan investitsion kreditlar, asosiy kapitalga kiritilgan investitsiyalar, xorijiy investitsiyalar dinamikasi va uning YalMdagi ulushi, istiqbolda respublikamiz iqtisodiyotiga xorijiy investitsiyalarni jalb qilish yo'llari kabi masalalar prof. N.G'.Karimov va R.B.Sultanovlar ilmiy ishlarida alohida keltirib o'tilgan ^[1].

O'zbekistondagi aksiyadorlik jamiyatlarining investitsion jozibadorligini oshirishda samarali korporativ boshqaruvning va milliy qimmatli qog'ozlar bozorining kapitallashuv darajasi hal qiluvchi rol o'ynaydi. Ushbu mavzu doirasida olib borilgan davlat mulkini xususiylashtirishning yangi bosqichiga alohida e'tibor qaratilib, asosiy e'tibor davlat aktivlarini boshqarish samaradorligini oshirish maqsadida davlat mulkini tarkibiy o'zgartirish va IPO orqali O'zbekiston emitentlarini jahon kapital bozorlariga chiqarishga qaratilgan. Ushbu yondashuv to'g'ridan-to'g'ri investitsiyalarni jalb qilish va korporativlashtirishning asosiy maqsadiga erishishda korporativ boshqaruvning muhimligini ta'kidlaydi ^[2].

Tadqiqotchi Begmatova O'zbekistonda nazorat tizimini modernizatsiya qilish orqali yengil sanoatni isloh qilish masalalarini muhokama qiladi, korporativ boshqaruv mexanizmlarini moslashtirish imkonini beruvchi qonunchilik va me'yoriy bazani yoritadi. Tadqiqotda xorijdan investitsiyalarni jalb qilishda aksiyadorlik jamiyatlari to'g'ri korporativ boshqaruvning ahamiyati ko'rsatilgan va yengil sanoatga xorijiy investitsiyalar uchun jozibador omillar bo'lib xizmat qiladigan shart-sharoitlar ko'rsatilgan. Davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash, sanoat imtiyozlari, xomashyo resurslari va bozor infratuzilmasini rivojlantirish sohaning sarmoyaviy jozibadorligiga hissa qo'shadigan asosiy elementlar sifatida belgilangan ^[3].

Xorijiy tadqiqotchilardan Ratushna mamlakatning fond bozorining joriy tendensiyalarini tahlil qilib, xorijiy investitsiyalarni jalb qilish va mamlakat uchun jozibador investitsiya imidjini shakllantirish bo'yicha tushunchalarni taqdim etadi. Tadqiqotda korrupsiya, noaniq qonunchilik, byurokratiya va huquqni muhofaza qilish organlari tomonidan o'z vakolatlarini suiiste'mol qilish kabi muammolarni aniqlaydi, bu esa investorlarning sarmoya kiritish istagiga salbiy ta'sir qiladi. Unda aksiyadorlik jamiyatlarida investitsiya muhiti va korporativ boshqaruvni yaxshilash uchun investorlar huquqlarini himoya qilish va barcha bozor ishtirokchilari uchun qonun hujjatlariga qat'iy rioya etilishini ta'minlash muhim ahamiyatga ega ekanligi ko'rsatilgan ^[4].

Yana bir izlanuvchi Xusainov O'zbekistonda minoritar investorlar himoyasini kuchaytirish, minoritar investorlarni himoya qilish tizimini takomillashtirish va minoritar aksiyadorlar huquqlarini himoya qilish yo'llarini o'rganadi. Tadqiqot samarali korporativ boshqaruvni ta'minlash va minoritar investorlarni himoya qilish orqali ichki fond bozorining investitsion jozibadorligini oshirishga qaratilgan ^[5]. Ushbu tadqiqotlar O'zbekistondagi aksiyadorlik jamiyatlarining investitsion jozibadorligini oshirish uchun zarur bo'lgan ko'p tomonlama yondashuvni birgalikda ta'kidlaydi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

O'zbekistondagi aksiyadorlik jamiyatlarida investitsiya jozibadorligini oshirish yo'llarini o'rganish uchun ushbu tadqiqot kompleks tadqiqot usulini qo'lladi. Metodologiya joriy muammolar haqida chuqur ma'lumot to'plash va investitsiya jozibadorligini oshirishning samarali strategiyalarini aniqlash uchun ishlab chiqilgan.

TAHLIL VA NATIJALAR

O'zbekiston aksiyadorlik jamiyatlarining investitsion jozibadorligi tahlili ularning ham ichki, ham xalqaro investitsiyalarni jalb qilish imkoniyatlariga to'sqinlik qilayotgan bir qancha asosiy muammolarni aniqlaydi. Ushbu bo'limda ushbu muammolar chuqur o'rganiladi va xorijiy rivojlangan mamlakatlarning muvaffaqiyatli tajribasidan xulosalar olib, strategik yechimlar taklif etiladi.

1-jadval: O'zbekiston aksiyadorlik jamiyatlarida investitsion jozibadorlik muammolari

Muammolar	Muammo tavsifi
Korporativ boshqaruvdagi kamchiliklar	Korporativ boshqaruvning zaif tuzilmalari va amaliyotlari investorlarning ishonchsizligiga olib keladi.
Moliyaviy shaffoflikning yetarli emasligi	Ishonchli va o'z vaqtida moliyaviy ma'lumotlarga kirishning cheklanganligi, investorlarning ishonchini pasaytiradi.
Normativ va huquqiy noaniqliklar	Murakkab va ba'zan bir-biriga mos kelmaydigan me'yoriy-huquqiy bazalar investitsiyalarni to'xtatib turadi.
Cheklangan bozorga kirish	Ichki va xalqaro miqyosda kapital bozorlariga kirishdagi qiyinchiliklar.

Manba: Muallif tomonidan tayyorlandi

1-jadvalda O'zbekistondagi aksiyadorlik jamiyatlari investitsiyalarni jalb qilishda duch keladigan asosiy vazifalari ko'rsatilgan. Korporativ boshqaruvdagi kamchiliklar va moliyaviy shaffoflikning yetarli emasligi investorlarning ishonchiga bevosita ta'sir qiladi, tartibga solish va huquqiy noaniqliklar esa investitsiyalar uchun xavfli muhit yaratadi. Bundan tashqari, bozorga kirishning cheklanganligi kompaniyalarning kapital jalb qilish imkoniyatlarini cheklaydi. Ushbu muammolarni hal qilish tartibga soluvchi islohotlarni, korporativ boshqaruvni takomillashtirishni va moliyaviy shaffoflikni oshirishni o'z ichiga olgan kompleks yondashuvni talab qiladi.

Belgilangan muammolarni hal qilish uchun quyidagi strategik yechimlar taklif etiladi:

- **Korporativ boshqaruvni kuchaytirish:** Investorlar ishonchini mustahkamlash uchun korporativ boshqaruv sohasidagi ilg'or xalqaro tajribalarni joriy etish.
- **Moliyaviy shaffoflikni oshirish:** Moliyaviy hisobotlar va ma'lumotlarni oshkor qilish sifati va ulardan foydalanish imkoniyatini oshirish.
- **Normativ-huquqiy bazani soddalashtirish:** Normativ-huquqiy va huquqiy jarayonlarni shaffofroq va investorlar uchun qulayroq qilish uchun ularni soddalashtirish.
- **Bozorga kirishni kengaytirish:** Ichki va xalqaro kapital bozorlariga kirishni osonlashtirish mexanizmlarini ishlab chiqish.

Xorijiy rivojlangan mamlakatlar tajribasi O'zbekiston uchun investitsiya jozibadorligini oshirishda qimmatli tushunchalar beradi. Quyidagi jadvalda ushbu mamlakatlardagi aksiyadorlik jamiyatlarining investitsiya jozibadorligini oshirish uchun qo'llaniladigan strategiyalari ko'rsatilgan.

2-jadval: Xorijiy rivojlangan mamlakatlarda investitsion jozibadorlik strategiyalari

Mamlakat	Qabul qilingan strategiya	Asosiy natijalar
Janubiy Koreya	Korporativ boshqaruvning keng qamrovli islohotlari.	Investorlarning ishonchi va kapital oqimining oshishi.
Malayziya	Moliyaviy shaffoflik va hisobot standartlarini yaxshilash.	Bozor tushunchasi va investitsiya darajasi yaxshilandi.
Singapur	Investitsiyalarni osonlashtirish uchun tartibga soluvchi bazalar soddalashtirish.	Katta xalqaro investitsiyalar jalb qilindi.

Manba: Muallif tomonidan tayyorlandi

2-jadvalda aksiyadorlik jamiyatlarining investitsion jozibadorligini muvaffaqiyatli oshirgan Janubiy Koreya, Malayziya va Singapurning strategiyalari keltirilgan. Janubiy Koreyaning korporativ boshqaruv islohotlariga e'tibor qaratilishi investorlar ishonchini sezilarli darajada oshirdi, Malayziyaning moliyaviy shaffoflikka e'tibor qaratilishi sarmoya darajasiga ijobiy ta'sir ko'rsatdi. Singapurning soddalashtirilgan me'yoriy-huquqiy bazalari uni xalqaro investorlar uchun juda jozibali manzilga aylantirdi. Ushbu misollar investitsion jozibadorlikni oshirish, O'zbekiston uchun amaliy tushunchalarni taqdim etish bo'yicha maqsadli islohotlar va amaliyotlar samaradorligini ko'rsatadi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

O'zbekiston sharoitidan va xorijiy mamlakatlarning muvaffaqiyatli rivojlanish strategiyasidan olingan batafsil tahlil va tushunchalar asosida O'zbekiston aksiyadorlik jamiyatlarining sarmoyaviy jozibadorligini oshirish bo'yicha qator strategik tashabbuslarni amalga oshirishi zarur. Ushbu sa'y-harakatlarni boshqarish uchun quyidagilar taklif etiladi:

- **Xalqaro korporativ boshqaruv standartlarini qabul qilish va amalga oshirish:** O'zbekiston korporativ boshqaruv sohasida ilg'or xalqaro tajribalarni o'zlashtirishga ustuvor ahamiyat berishi kerak. Bu kengash tarkibi bo'yicha aniq ko'rsatmalarni belgilash, mustaqil direktorlar rolini oshirish va mustahkam

aksiyador huquqlarini ta'minlashni o'z ichiga oladi. Ushbu standartlarning bajarilishi investorlarning ishonchi va ishonchini oshirish uchun hal qiluvchi ahamiyatga ega bo'ladi.

- **Moliyaviy hisobot va shaffoflikni yaxshilash:** Aksiyadorlik jamiyatlari moliyaviy oshkorlikning yuqori darajalariga rioya qilishlari kerak. Xalqaro moliyaviy hisobot standartlarini (IFRS) qabul qilish va muntazam, batafsil moliyaviy ma'lumotlarni oshkor qilishni ta'minlash investorlarning idrokini sezilarli darajada yaxshilashi va asoslangan investitsiya qarorlarini osonlashtirishi mumkin.
- **Normativ-huquqiy bazani soddalashtirish:** Hukumat va nazorat qiluvchi organlar me'yoriy-huquqiy muhitni soddalashtirish va uyg'unlashtirish ustida ish olib borishlari kerak. Sa'y-harakatlar byurokratik to'siqlarni kamaytirish, investitsiya qonunchiligini aniqlashtirish, bashorat qilinadigan va shaffofroq investitsiya muhitini yaratishga qaratilishi kerak.
- **Bozorga kirish va integratsiyani osonlashtirish:** Bozorga kirishni kengaytirish uchun O'zbekiston ikkilamchi bozorlarni rivojlantirish, investorlar uchun soliq imtiyozlarini joriy etish, xalqaro fond birjalari bilan hamkorlikni yo'lga qo'yish kabi tashabbuslarni o'rganishi kerak. Ushbu chora-tadbirlar aksiyadorlik jamiyatlarini mahalliy va xalqaro kapitalga ko'proq ta'sir qilishi mumkin.
- **Investorlar bilan aloqalarni yaxshilash:** Aksiyadorlik jamiyatlari joriy va potensial investorlar bilan samarali muloqot qilish vazifasi yuklatilgan investorlar bilan aloqalar bo'limlarini tashkil etishi kerak. Bunga kompaniya faoliyati, strategik tashabbuslar va bozor imkoniyatlari haqidagi muntazam yangilashlar kiradi.

O'zbekistondagi aksiyadorlik jamiyatlarining investitsion jozibadorligini oshirish yo'li ham qiyin, ham mam-lakatning iqtisodiy rivojlanishi uchun zarurdir. Korporativ boshqaruv, moliyaviy shaffoflik, tartibga solishning aniqligi va bozorga kirishning muhim sohalarini hal qilish orqali O'zbekiston sarmoya kiritish uchun qulay muhit yaratishi mumkin. Muvaffaqiyatli xalqaro amaliyotlardan andoza olgan holda bu yerda keltirilgan takliflar aksi-yadorlik jamiyatlari va siyosatchilar uchun strategik rejani taklif etadi. Ushbu takliflarni amalga oshirish barcha manfaatdor tomonlardan, jumladan, hukumat, nazorat qiluvchi organlar va kompaniyalarning birgalikdagi sa'y-harakatlarini talab qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Karimov N.G., Sultanov R.B. O'zbekistonda qulay investitsion muhitni shakllantirish orqali investitsion jozibadorlikni oshirish istiqbollari. "Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar" ilmiy elektron jurnali. No 5, sentyabr-oktyabr, 2016-yil.
2. Khamidulin, M., Rakhimova, D., Abdullaeva, S. R., Ganieva, M., & Mamatov, B. (2014). Successful privatization of state property: factors and their impact on efficiency. Retrieved from <https://dx.doi.org/10.1051/shsconf/20208901002>
3. Begmatova, D. (2014). Light Industry of Uzbekistan Perspective Branch of Economy for Investment. Asian Journal, 1(1), 13-17. <https://dx.doi.org/10.15550/ASJ.2014.01.013>
4. Ratushna, Y. (n.d.). Country's Stock Market: Prospects for Foreign Investments. Retrieved from <https://dx.doi.org/10.32782/2304-0920/5-90-18>
5. Khusainov, G. L. . Совершенствование системы защиты миноритарных инвесторов [Improvement of the System of Protection of Minority Investors].

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Xondamir Ismoilov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2024. № 2

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77)

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77) telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnalning ilmiyligi:

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi 336/3-
sonli qarori bilan ro'yxatdan
o'tkazilgan.